

recenzje

Anna Ząbkowicz, *Instytucje i wzrost gospodarki w Chile: Neoliberalizm i sztuka kompromisu*, Warszawa 2001, Wydawnictwo Naukowe PWN, s. 268.

Przedmiotem omawianej książki jest analiza neoliberalnej polityki gospodarczej, realizowanej w ciągu ostatnich trzydziestu lat w Chile, i związanych z nią przemian instytucjonalnych. Analiza prowadzona jest w układzie chronologicznym, a tytuły kolejnych części: *Radykalny neoliberalizm* (lata siedemdziesiąte), *Pragmatyczny neoliberalizm* (lata osiemdziesiąte) oraz *Demokratyczny neoliberalizm* (lata dziewięćdziesiąte), odzwierciedlają pogląd autorki na temat ewolucji systemu instytucjonalnego i związanej z nim polityki gospodarczej. Zdaniem autorki, wprowadzenia neoliberalnej polityki po dokonaniu przez Pinocheta zamachu stanu nie da się wyjaśnić wyłącznie przez odniesienie do idei, reprezentowanych przez tzw. *Chicago Boys*. Istotną rolę odegrały także wąskie grupy biznesu, związane ściśle z międzynarodowymi rynkami i operacjami finansowymi, a przez to nieodczuwające zagrożenia związanego ze zdjęciem protekcyjnej ochrony gospodarki. Układ sił sprawiał, że grupy te miały w latach siedemdziesiątych bardzo dobre nieformalne kanały dostępu do ośrodków władzy gospodarczej i politycznej. Zarazem, autorytarny system polityczny skutecznie wykluczył naciski na rząd nie tylko ze strony pracowników najemnych, ale i innych grup biznesu. Właśnie wskutek nieuwzględnienia sytuacji wielu gałęzi gospodarki, radykalna polityka neoliberalna spowodowała głębokie załamanie gospodarki chilijskiej na początku lat osiemdziesiątych. Później polityka ta uległa zmianie, co wiązało się z rozszerzeniem kana-

łów dostępu do władzy dla innych grup biznesu, dzięki temu kryzys przezwyciężono. Radykalna polityka neoliberalna uruchomiła zarazem społeczny proces uczenia, polegający na dostosowywaniu się aktorów do warunków znacznie bardziej rynkowych. Spowodowało to spadek roszczeń w stosunku do państwa i zachowania bardziej proefektywnościowe. Po odejściu Pinocheta od władzy i restytucji demokracji, kanały dostępu do władzy zostały jeszcze bardziej rozszerzone, ułatwiając dalszy postęp procesów kooperacyjnych. Ustrój polityczny jest jednak tak skonstruowany (ograniczenia parlamentu), że wywieranie presji redystrybucyjnej jest trudne, w dalszym ciągu ograniczone są też możliwości tego rodzaju nacisków ze strony pracowników najemnych.

Autorka opiera się na opracowaniach (a nie na materiałach pierwotnych), i to praktycznie tylko anglojęzycznych, choć wśród autorów jest wielu Chilijczyków. Spośród 218 powoływanych publikacji w języku hiszpańskim są trzy; spośród 9 powoływanych dokumentów rządowych — jeden. Sam w sobie dobór literatury nie budzi wątpliwości, nasuwają się jednak dwa pytania. Po pierwsze, czy na pewno prace w języku hiszpańskim nie wnoszą nic do sprawy. Po drugie, czy ograniczenie się niemal wyłącznie do opracowań (a dotyczy to także statystyki — tabele przytaczane są za innymi autorami) nie ogranicza autorki w istotnym stopniu. Rezygnacja z własnych badań nad pierwotnym materiałem empirycznym sprawia, że autorka zmuszona jest przyjmować wnioski poprzedników stosunkowo bezkrytycznie.

Zastosowana metoda pozwala jednak zaakceptować dobór materiału, właśnie bowiem metoda stanowi o „wartości dodanej” tej pracy. Autorka przeprowadziła swe badania, korzystając z koncepcji, wypracowanych przez nową ekonomię instytucjonalną. Te właśnie kategorie badawcze tworzą język stosowanej meto-